

POCZĄTKI I FUNDACJA KLASZTORU PW. MARYI MATKI POJEDNANIA MNISZEK BOSYCH ZAKONU NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY Z GÓRY KARMEL W BORNEM SULINOWIE²

Wstęp

Zakon karmelitański ma swoją metodę służenia Bogu i dążenia do doskonałości. Określa wybór najodpowiedniejszych środków, ich uporządkowanie i posługiwanie się nimi, sięgając do bogactwa tradycji duchowo-mistycznej. W ten sposób tworzy się duchowość. „Zjednoczenie z Bogiem stanowi centralną i kierowniczą ideę całego życia karmelitańskiego”³. Na duchowość karmelitańską składają się doświadczenia Boga wielu wybitnych jednostek żyjących na przestrzeni wieków. Dzieje Karmelu ukazują bogatą i wielowymiarową duchowość karmelitańską. W swoim podstawowym wymiarze jest ona: pustelnicza, kontemplacyjna, chrystocentryczna, maryjna, prorocka i eklezjalna.

Historia Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel rozpoczyna się w XII w., w Palestynie⁴. W 1238 r., z powodu inwazji tureckiej na Palestynę, rozpoczęło się osiedlanie karmelitów w Europie, część zakonników z Góry Karmel podjęła decyzję o powrocie do krajów rodzinnych⁵. Pierwszy klasztor poza Palestyną karmelici założyli na Cyprze we Frontino (1238 r.), następny powstał koło Messyny na Sycylii (1248 r.), kolejne w Anglii w miejscowościach Halne i Aylesford (1241 r.), na pustyni Les Ayalades w pobliżu Marsylii⁶. „W latach następnych miały miejsce kolejne migracje, aż do ostatniej przed upadkiem twierdzy w Akce w 1291 r.”⁷. Muzułmanie zajęli wtedy

¹ Mgr Beata Klimaszewska, absolwentka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego, Szkoła Podstawowa nr 17 im. Orła Białego w Koszalinie – nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie; ORCID: 0000-0003-4522-3796. Adres: 75-525 Koszalin, ul. Piłsudskiego 66/9, e-mail: beatak2204@interia.pl.

² Fragment pracy magisterskiej *Klasztor pw. Maryi Matki Pojednania Mniszek Bosych Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel w Bornem Sulinowie w latach 1993–2010* napisanej pod kierunkiem ks. dra Tadeusza Ceynowy i obronionej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego w 2012 r.

³ Valentino Macca, *Duch i Historia Zakonu Karmelitów Bosych* (Kraków: Kuria Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych, 1998), 46.

⁴ Józef Wanat, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce* (Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 1979), 21.

⁵ Wanat, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*, 23; Honorat Gil, *Historia Zakonu Karmelitów Bosych* (Kraków, 1997), 10.

⁶ Wanat, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*, 23; Gil, *Historia Zakonu Karmelitów Bosych*, 10.

⁷ Czesław Gil, *Historia karmelu terezańskiego* (Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 2002), 19.

Hajfę i Górę Karmel. Klasztor na świętej górze został spalony⁸. „Na mocy «breve» papieża Klemensa VIII «In apostolicae dignitatis» z 13 listopada 1600 r. klasztory reformy terecjańskiej zostały podzielone na dwie kongregacje: hiszpańską i włoską. Kongregacja włoska otrzymała prawo zakładania klasztorów w krajach całego świata, poza Hiszpanią i jej koloniami. Zgodnie z tą decyzją klasztory polskie należały do kongregacji włoskiej”⁹. W maju 1605 r. zapadła decyzja o założeniu klasztoru karmelitów bosych w Polsce. Pod koniec tego samego roku przybyli do Krakowa pierwsi zakonnicy (Włosi i Hiszpanie). Zamieszkali na przedmieściu, za Bramą Mikołajską, w klasztorze pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny¹⁰. Karmelitanki bose przybyły do Polski w 1612 r. z inicjatywy współbraci zakonnych.

1. Korzenie klasztoru karmelitanek bosych w Bornem Sulinowie

Historia powstania klasztoru sióstr karmelitanek bosych w Bornem Sulinowie swymi korzeniami sięga Karmelu w Elblągu. Klasztor elbląski założony został 7 grudnia 1958 r. przez Karmel łobzowski z Krakowa. Do nowej fundacji wysłano kilka mniszek: m. Marię Bernadettę od Niepokalanego Poczęcia (Helena Brąglewicz), s. Beatryczę Marię od Jezusa (Zofia Jasińska), s. Marię Izabelę od Aniołów (Andronika Osadca) i s. Teresę od Dzieciątka Jezus (Zofia Głogowska). Siostry zajęły piętro w kamienicy przy ul. Kajki 5, a także dwa pobliskie domki, które przeznaczyły na pracownie i zaplecze gospodarcze¹¹.

Dom zamieszkiwali świeccy lokatorzy, przez wiele lat toczyły się starania, aby znaleźć dla nich nowe lokum, a dom przeznaczyć w całości na klasztor. Poza kłopotami lokalowymi wspólnota przeżywała również trudności personalne. Brak należytej przestrzeni i warunków, by prowadzić życie w pełni klauzurowo-kontemplacyjne, wpływały na brak czy niemożność wytrwania nowych powołań. Taki stan rzeczy utrzymywał się przez wiele lat. W 1974 r. zgromadzenie liczyło tylko dwie siostry. Tymczasem zmarły dwie z fundatorek i przełożeni zakonu rozważali decyzję o zamknięciu fundacji.

Naleganie prymasa Stefana Wyszyńskiego na nierezygnowanie z placówki na północy Polski, skoro z takim trudem uzyskano od władz konieczne pozwolenia, sprawiło, że podjęto kolejną próbę refundacji¹². 8 grudnia 1974 r. dzięki staraniom prowincjała karmelitów bosych nastąpiła refundacja Karmelu w Elblągu przez zasilenie wspólnoty siostrami z klasztoru poznańskiego i krakowskiego przy ul. Wesołej¹³.

W tym samym roku, zachęcane przez o. prowincjała, przyjechały do Elbląga 4 mniszki: s. Teresa Cecylia (Teresa Wójcicka) z Krakowa, s. Maria Immakulata od Ducha Świętego (Janina Adamska), s. Maria Krystyna od Świętego Józefa (Krystyna Jujeczka) i s. Maria od Ukrzyżowanego (Krystyna Tracz) z Poznania. Wsparte ducho-

⁸ Gil, *Historia Zakonu Karmelitów Bosych*, 10.

⁹ Czesław Gil, *Karmelitanki Bose w Polsce* (Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 2011), 23.

¹⁰ Gil, *Karmelitanki Bose w Polsce*, 21.

¹¹ Wanat, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*, 712.

¹² Archiwum Prywatne Autora (dalej APA), Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

¹³ Gil, *Karmelitanki Bose w Polsce*, 155.

wo przez posługującego im o. Bronisława Mokrzyckiego SJ oddały się Bogu w intencji nowego papieża Jana Pawła II. Od następnego roku zaczęły przybywać dziewczęta pragnące wstąpić do klasztoru, kilka z nich uczestniczyło w pierwszych rekolekcjach ignacjańskich głoszonych przez o. Mokrzyckiego. W dwa lata elbląski Karmel zapełnił się do dopuszczalnej liczby 21. Za zgodą ówczesnego generała zakonu, o. Filipa Sainz de Baranda, siostry przyjęły kolejne zgłaszające się kandydatki. Taka eksplozja powołań, niespodziewana i zadziwiająca, stała się równocześnie przyczyną licznych próśb zagranicznych klasztorów karmelitańskich o personalne wsparcie.

Niedługo potem odwiedził klasztor ks. prałat Henryk Jankowski z Gdańska wraz z Lechem Wałęsą. Podczas wizyty zachęcali karmelitanki, aby przyjechały do Trójmiasta i wsparły swą wstawienniczą modlitwą ludzi morza, ich troski i starania o godne warunki pracy i życia. Siostry przyjęły propozycję, podjęły również próbę znalezienia odpowiedniego domu z ogrodem. W 1981 r. udało się zakupić jednorodzinny domek z ogrodem i przylegającym do niego hektarowym nieużytkiem przy ul. Cumowników 8 w Gdyni¹⁴. 16 czerwca tego roku z Elbląga do Gdyni na nową fundację wyjechało 5 sióstr: m. Teresa Cecylia (Teresa Wójcicka), m. Izabella od Aniołów (Andronika Osadca), s. Maria Krystyna od Świętego Józefa (Krystyna Jujeczka), s. Ancilla (...) oraz s. Jolanta od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi (Jolanta Pasikowska). Od tego dnia mniszki bose rozpoczęły regularne życie karmelitańskie. W tym samym roku przystąpiono do budowy kaplicy i rozbudowy klasztorowego budynku, a także do zagospodarowania zakupionego od miasta nieużytku z przepływającą przez niego malowniczą rzeczką Kacza¹⁵. W kolejnych latach siostry nabyły stojący obok dom, udało się go połączyć łącznikiem z podstawowym klasztorem i wyremontować. Klasztor pw. Matki Bożej Wielkiego Zawierzenia w Gdyni erygowano 3 kwietnia 1983 r. Już 16 listopada 1984 r. odbyła się uroczysta konsekracja kaplicy, której przewodniczył abp Luigi Poggi. Wspólnota liczyła już 19 sióstr, a kolejne dziewczęta czekały na przyjęcie. W 1986 r. zakończono prace związane z rozbudową klasztoru, a także zaczęto przyjmować więcej kandydatek z myślą o stworzeniu nowej fundacji¹⁶. Gdyński klasztor w 1989 r. liczył około 25 mniszek, w tym samym czasie przyszła gorąca prośba z rzymskiego karmelu Regina Coeli, by wspomóc tamtejszą wspólnotę liczącą zaledwie 8 sióstr. Po nowennie, modlitwie i rozeznaniu wspólnota postanowiła wysłać 4 siostry do włoskiego klasztoru.

20 października 1989 r. karmelitanki opuściły Polskę. Tego dnia uczestniczyły w uroczystej Mszy św. w Watykanie, przyjęły Komunię św. z rąk papieża Jana Pawła II, po czym dotarły do rzymskiego Karmelu przy Via Monte Carmelo 7, najstarszego z czterech klasztorów karmelitańskich w Rzymie. Krótco po wyjeździe sióstr do Rzymu kapituła gdyńskiego klasztoru przyjęła 4 pierwsze zgłaszające się kandydatki, a w kolejnych latach kilka następnych. Konieczność otwarcia nowego Karmelu wydawała się już oczywista dla wszystkich. Wsparcie pozwoleniem o. generała Filipa Sainz

¹⁴ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

¹⁵ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

¹⁶ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

de Baranda, a potem o. Camilo Maccise, a także przełożonych w Polsce, karmelitanki podjęły się znalezienia odpowiedniego miejsca. Poszukiwania rozpoczęto od Gdańska i jego okolic, były propozycje objęcia poddominikańskiego kompleksu w Sejnach, posiadłości na południu Polski, również w Przemyskiem, a następnie w Zielonogórskim. Niestety, przy bliższym rozeznaniu tematu odsłaniały się przeszkody nie do przejścia, różnorakie trudności i przeciwności. Proponowane miejsca nie spełniały koniecznych wymogów życia klauzurowo-kontemplacyjnego lub były niedostępne dla sióstr z przyczyn choćby materialnych. Mniszki bose z klasztoru pw. Matki Bożej Wielkiego Zawierzenia pozostawały w ufnej modlitwie i wewnętrznej otwartości na Boże znaki i prowadzenia¹⁷.

2. Przybycie i tworzenie domu zakonnego w Bornem Sulinowie

Karmel w Gdyni Orłowie w ciągu pięciu lat od erygowania klasztoru osiągnął pełną liczbę sióstr, w 1992 r. liczył 27 mniszek, choć *Konstytucje* przewidują 21 sióstr. Wciąż przybywało kolejnych powołań, a kilka nowych kandydatek nie można było przyjąć z braku miejsca. Ostatecznie w gdyńskiej wspólnotie przebywało 29 sióstr – 25 profesek i 4 postulantki. Stąd naglącą stała się myśl o nowej fundacji, nie wykluczając projektów utworzenia nowego klasztoru na wschodzie, tj. na Białorusi czy w Petersburgu. Siostry w pierwszym rzędzie myślały o diecezjach, które na swoim terenie nie mają jeszcze Karmelu, a diecezja koszalińsko-kołobrzeska była jedną z nich. O Bornem Sulinowie karmelitanki dowiedziały się od Szymona Krzyszczuka ze Szczecinka, którego dawny katecheta, ks. Remigiusz Szrajnert, był pierwszym proboszczem w tejże miejscowości.

21 czerwca 1993 r. na zaproszenie ks. Szrajnerta ówczesna przeorysza klasztoru w Gdyni – m. Maria Jolanta od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi, s. Maria Immaculata od Ducha Świętego oraz s. Maria Teresa od Jezusa z Szymonem Krzyszczukiem w roli przewodnika pojechały na rekonesans. Borne Sulinowo robiło wrażenie wymarłego miasta, budynki były opustoszałe i zaniedbane, w złym stanie technicznym. Mniszki zainteresowały się budynkiem przy ul. Parkowej 12, jednak wymagał on gruntownego i bardzo kosztownego remontu¹⁸.

W lipcu 1993 r. siostry karmelitanki bose zwróciły się z prośbą do bpa Czesława Domina o pomoc w poszukiwaniu innego odpowiedniego budynku na założenie klasztoru w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, z możliwością nabycia gruntu na urządzenie ogrodu oraz położonego bliżej większego ośrodka miejskiego. 10 września 1993 r. bp Domin w liście do przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi przedstawił dwie możliwości założenia nowej fundacji na terenie diecezji: Borne Sulinowo, które odradzał ze względu na odludzie i wielką dewastację budynku, oraz wioskę Łabędzie, położoną niedaleko Drawska Pomorskiego. W Łabędziu pojawiła się możliwość zaadaptowania na klasztor budynku probostwa, ponieważ proboszcz pa-

¹⁷ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

¹⁸ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

rafii przenosił się do innej wioski. W odległości ok. 1 km od budynku znajdowało się dwuhektarowe pole należące do parafii, co umożliwiło założenie ogrodu¹⁹. Na prośbę siostr z Gdyni wizji lokalnej w tej wiosce dokonał ojciec karmelita. Okazało się jednak, że miejscowość Łabędzie jest za mała, a oprócz tego nie byłoby kapłana, który mógłby codziennie sprawować Najświętszą Ofiarę. Karmelitanki nadal brały pod uwagę dom w Bornem Sulinowie, a ponieważ wydawało się być jeszcze pustkowiec, zwróciły się z prośbą do biskupa o znalezienie odpowiedniego miejsca w Kołobrzegu lub w Pile²⁰. Jednakże nie znaleziono lepszego obiektu na nowy klasztor niż pokoszarowy budynek w Bornem. Mury wyglądały solidnie, dach był w niezłym stanie. Doprowadzona była woda, elektryczność i kanalizacja, jednakże brakowało okien, podłogi nadawały się tylko do wymiany, a wszystkie instalacje wewnętrzne należało założyć od nowa. Obiekt zbudowano ok. 1935 r., należał do niemieckiej jednostki wojskowej, a w latach 1945–1991 do Armii Radzieckiej²¹.

„Borne Sulinowo położone jest na południowo-zachodnim krańcu Pojezierza Drawskiego. W średniowieczu była to ziemia niczyja, pogranicze Wielkopolski i Pomorza, kraina bagien, jezior, gęstych lasów, nieprzyjazna ludzkim siedliskom. Dopiero w 1587 r. przybysze z Saksonii założyli tu osadę Gross Born nieopodal dzisiejszego miasta. Stacjonował tu niewielki pruski garnizon. W 1933 r. Niemcy rozpoczęli budowę potężnego pasa umocnień granicznych ciągnących się od Bukowa Morskiego przez Szczecinek do Gorzowa Wielkopolskiego, zwanych Wałem Pomorskim. Wybudowano równocześnie poligon dla szkoły artylerii i wojsk pancernych Wehrmachtu. W latach 1934–1936 w pobliżu poligonu powstało miasto Gross Born z ogromnym kompleksem koszarowym, bazami sprzętu wojskowego, garażami, warsztatami remontowymi, szpitalami, kompleksem podziemnych magazynów i schronów, fabryką amunicji. Zbudowano również dzielnicę mieszkaniową z willami dla kadry oficerskiej i rodzin, sklepy, dom oficera. Teren Bornego Sulinowa był miejscem koncentracji wojsk pancernych gen. Heinza Guderiana przed atakiem na Polskę we wrześniu 1939 r. W czasie wojny powstały tu obozy jenieckie dla jeńców z Francji, Polski i Związku Radzieckiego. W okolicach Bornego pracowali u bauerów liczni robotnicy przymusowi z Polski²². W lutym 1945 r. rozpoczął się nowy etap w dziejach Bornego Sulinowa, kiedy to miasto zdobył II Korpus Kawalerii Gwardii Armii Czerwonej gen. Kriukowa. Armia Czerwona przejęła Borne, tworząc w nim radziecką bazę wojskową i największy poligon w Europie. Garnizon borneński był największym zgrupowaniem radzieckich sił lądowych w Polsce. Borne Sulinowo przez cały okres stacjonowania w nim radzieckiego kontyngentu (do października 1992 r.) owiane było tajemnicą. Miasto oficjalnie

¹⁹ Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie (dalej AKB), Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List biskupa C. Domina do przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi* z 10.09.1993 r.

²⁰ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina* z 5.10.1993 r.

²¹ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

²² Zdzisław Koryś, „Osadnicy ostatniej dekady”, *Inspiracje* 6 (2000): 22.

przestało istnieć, w spisie miejscowości nie było jego nazwy, „a w ewidencji gruntów figurował zapis, że są tu wyłącznie tereny leśne”²³.

Wydarzenia polityczne w Polsce w 1989 r. oraz wielkie zmiany na mapie politycznej Europy spowodowały wyjazd wojsk radzieckich z krajów bloku socjalistycznego, również z Polski. Pierwsze rozmowy na ten temat zaczęły się w październiku 1990 r. Oficjalną datą rozpoczęcia wycofywania wojsk Armii Radzieckiej jest 8 kwietnia 1991 r., kiedy to z Bornego wyjechała brygada rakiet operacyjno-taktycznych. Ostatni transport z garnizonu w Bornem Sulinowie odjechał 21 października 1992 r. Miasto przejęło czterystu żołnierzy 41. Pułku Zmechanizowanego Wojska Polskiego, aby zabezpieczyć je do czasu przekazania władzom cywilnym²⁴. „Po dokonaniu podstawowych zabezpieczeń i inwentaryzacji 5 czerwca 1993 r. przejęła je gmina Silnowo”²⁵. 15 września 1993 r. Rada Ministrów RP nadała miejscowości Borne Sulinowo status miasta, od tej pory rozpoczął się proces zasiedlania i zagospodarowywania miasta²⁶.

Po rozmowach sióstr karmelitanek bosych z zastępcą wójta Bornego Sulinowa w czerwcu 1993 r. na temat nieodpłatnego uzyskania wybranego obiektu oraz terenu na ogród okazało się, że jedno i drugie jest możliwe. Należało jak najszybciej złożyć odpowiednie podanie do Urzędu Gminy Silnowo, ponieważ gminie zależało na szybkim przekazaniu budynków właścicielom chętnym zamieszkać w Bornem. Fakt, że karmelitanki mogły otrzymać bezpłatnie budynek i ogród, był jednym z ważnych czynników w podjęciu decyzji o założeniu klasztoru właśnie w tym miejscu.

Dzięki życzliwości miejscowych władz 14 marca 1994 r. m. Maria Jolanta od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi z s. Teresą oraz Andrzejem Trybulcem podpisali u notariusza w Szczecinku akt przejęcia nieodpłatnie w wieczyste użytkowanie budynku oraz działki przy ul. Parkowej 12 w Bornem Sulinowie. Był to niewielki skrawek ziemi, na którym stał dom, siostry musiały jeszcze postarać się o przyznanie większego terenu na ogród klasztorny. W czerwcu tego samego roku karmelitanki ponownie przyjechały do Bornego na dalsze rozeznanie sprawy i przeprowadzenie kolejnej wizji lokalnej. Tym siostrom, które zobaczyły miasto po raz pierwszy, trudno było uwierzyć, mimo zapewnień s. Teresy, że w ciągu ostatniego roku prace remontowe postąpiły. Dom mniszek prezentował się żałośnie, w piwnicy z pękniętej rury lała się woda, wewnątrz panował brud. Jednakże okazało się, że miejsce to ma swój urok, ponieważ teren wokół domu jest piękny i panuje tam cisza i spokój. Ks. Remigiusz Szrajnert obiecał siostrom pomoc, aby tylko zdecydowały się tam osiedlić. Wkrótce karmelitanki bose podjęły decyzję o założeniu fundacji w Bornem Sulinowie²⁷. W liście do bpa Domina z 28 sierpnia 1994 r. przeorysza klasztoru w Gdyni zwróciła się z prośbą o wyrażenie zgody na założenie klasztoru karmelitanek bosych w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej w Bornem Sulinowie. M. Maria Jolanta od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi pisała

²³ Koryś, „Osadnicy ostatniej dekady”, 22.

²⁴ „Borne Sulinowo”, dostęp 27.05.2020, www.bornesulinowo.pl.

²⁵ Koryś, „Osadnicy ostatniej dekady”, 22.

²⁶ „Borne Sulinowo”.

²⁷ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

o dobrych kontaktach z rodzącą się wspólnotą parafialną, o życzliwości ludzi i żywym pragnieniu, by powstał tam klasztor: „Fakt, że Borne jest jedyną «odpowiedzią» na nasze poszukiwania, wydaje się wskazywać, że Pan Bóg rzeczywiście nas tam posyła”²⁸.

Biskup wyraził zgodę na założenie klasztoru, w liście do przeoryszy klasztoru w Orłowie z 5 września 1994 r. pisał: „Diecezja koszalińsko-kołobrzaska jest terenowo największą w Polsce, lecz jest bardzo rzadko zaludniona i jest najbardziej «misyjna» ze wszystkich diecezji polskich, więc potrzebuje bardzo wiele modlitewnego wsparcia. Bóg w swoim wielkim miłosierdziu zsyła nam Karmelitanki Bose, które ofiarą swego życia swymi modlitwami wspierać będą Lud Boży diecezji koszalińsko-kołobrzaskiej (...) otwarcie i poświęcenie klasztoru Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie będzie radosną uroczystością nie tylko dla miasta, ale całej diecezji, ponieważ na terenie diecezji jest dotychczas jeden klasztor kontemplacyjny Sióstr Klarysek w Słupsku”²⁹. W tym samym roku siostry karmelitanki otrzymały na prace remontowe od fundacji „Jezu, ufam Tobie” w Brukseli 7 tys. dolarów oraz dzięki staraniom rodziny s. Teresy 900 funtów ze Szkocji. Ponadto Zakład Energetyczny w Szczecinku wyraził zgodę na włączenie w klasztorze trafostacji³⁰.

Aby podjąć prace w miejscu tak odosobnionym i oddalonym od większych ośrodków, zaistniała konieczność posiadania samochodu. Z tego powodu 6 września 1994 r. przeorysza gdyńskiego klasztoru w liście do bpa Domina poprosiła o pomoc w kwestii nabycia samochodu na własność lub do dyspozycji z konieczności regularnych przyjazdów do Bornego Sulinowa³¹. Biskup poradził skierować pisemną prośbę do niemieckiej fundacji „Renovabis”³² lub innych zagranicznych instytucji, wyrażając chęć poparcia takiego wniosku³³.

24 stycznia 1995 r. bp Domin zwrócił się pismem polecającym do osób, firm, przedsiębiorstw i instytucji o pomoc finansową, materiałową oraz wykonawstwo remontowe dla nowo tworzonego klasztoru kontemplacyjnego sióstr karmelitanek w Bornem Sulinowie³⁴. 31 stycznia 1995 r. m. Maria Jolanta od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi

²⁸ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina* z 28.08.1994 r.

²⁹ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List biskupa C. Domina do przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi* z 5.09.1994 r.

³⁰ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

³¹ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina* z 6.09.1994 r.

³² „Renovabis” to niemiecka fundacja, która powstała w 1993 r. z inicjatywy niemieckiego episkopatu, od tego czasu wspiera Kościoły (odnowę życia społecznego i religijnego) w Europie Wschodniej, także w Polsce. Siedzibą fundacji jest Fryzyna koło Monachium, gdzie od 1997 r. organizowane są Kongresy dotyczące roli Kościołów w jednoczącej się Europie. E. Hillengass, „Renovabis”, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 8 (Freiburg–Basel–Wien: Herder, 2006), kol. 1110.

³³ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List biskupa C. Domina do przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi* z 13.10.1994 r.

³⁴ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *Pismo polecające biskupa C. Domina dot. Pomocy dla nowo-tworzonego klasztoru kontemplacyjnego Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie do osób, firm, przedsiębiorstw i instytucji* z 24.01.1995 r.

z s. Marią Teresą od Jezusa podpisały w Szczecinku akt notarialny przejęcia nieodpłatnie w wieczystą dzierżawę 3,45 ha starego lasu na ogród – terenu przyległego do klasztoru³⁵. Siostry czekały już tylko na zatwierdzenie projektu adaptacji budynku oraz zezwolenie z Urzędu Rejonowego w Szczecinku na rozpoczęcie remontu. W drodze powrotnej ze Szczecinka karmelitanki złożyły oficjalną wizytę bpowi Dominowi, który serdecznie przyjął siostry, dopytując się o szczegóły w sprawie założenia nowej fundacji w Bornem. Biskup poradził mniszkom ponownie zwrócić się do fundacji „Renovabis”, obiecując do prośby sióstr dołączyć list polecający³⁶. Po uzyskaniu wszystkich niezbędnych planów i pozwoleń siostron potrzebne były odpowiednie fundusze do realizacji kilku etapów remontu.

Celem pierwszego etapu miało być doprowadzenie budynku do stanu pozwalającego na zamieszkanie. Należało położyć w całym budynku wszystkie instalacje – wodną, elektryczną, kanalizację, centralne ogrzewanie, tynki i stolarkę. Inne prace budowlane miały ograniczać się do parteru i pierwszego piętra. Według tego planu siostry mogły uzyskać wszystkie pomieszczenia wspólne: chór z kaplicą, refektarz, kuchnię ze spiżarnią, salę rekreacyjną, rozmównicę, pokój gościnny oraz jednaście cel. Po ukończeniu pierwszego etapu 10–11 karmelitanek mogłoby przenieść się do Bornego Sulinowa i rozpocząć regularne życie. W drugim etapie prac planowano ocieplenie zewnętrznych ścian późną wiosną 1996 r., natomiast w trzecim etapie strych miał być przerobiony na dziesięć cel, aby uzyskać pełną liczbę 21. Prace obejmować miały wstawienie okien dachowych, izolację cieplną dachu, podwieszenie sufitu, wstawienie ścian działowych, położenie podłóg, instalację czterech łazienek. Czas przeprowadzenia prac w trzecim etapie zależał od możliwości finansowych i od liczby zgłaszających się powołań, czyli zapotrzebowania na dodatkowe cele. W przedstawionym kosztorysie wydatki pierwszego etapu kształtowały się w wysokości 269 879 zł, najniższy koszt realizacji drugiego etapu wynosił 31,2 tys. zł, podczas gdy ocieplanie niemiecką techniką Polyplan 72 960 zł³⁷. Koszty ostatniego, trzeciego etapu dotyczące stanu surowego wynosiły 140 tys. zł, z wykonaniem prac wykończeniowych ok. 500 tys. zł³⁸.

12 marca 1995 r. przeorysza klasztoru w Gdyni pisemnie zawiadomiła bpa Domina o odmowie fundacji „Renovabis” przyznania funduszy na adaptację budynku w Bornem. Fundacja nie finansuje prac budowlanych, zwłaszcza klasztorów, których, jej zdaniem, w Polsce jest zbyt wiele. Jednakże za namową s. Waltraud Schulte, która odwiedziła siostry w gdyńskim klasztorze, zachęcając do ponowienia prośby do „Renovabis”, karmelitanki postanowiły powtórnie ją złożyć, prosząc biskupa o poparcie w odpowiednim piśmie. Pod koniec kwietnia tego samego roku mniszki bose otrzymały zawiadomienie o przyznaniu im przez „Renovabis” kwoty 12 tys. marek³⁹. Ta instytucja jeszcze kilkakrotnie przekazywała fundusze na fundację w Bornem, tj. na utworzenie pracowni

³⁵ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

³⁶ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

³⁷ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

³⁸ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

³⁹ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina* z 12.03.1995 r..

szwalniczych oraz na adaptację poddasza budynku⁴⁰. Z wielką wdzięcznością siostry przyjmowały dary Bożej opatrności, w kronice klasztoru pod datą 29 kwietnia 1995 r. zanotowano informację o kolejnym wsparciu finansowym. Z Karmelu Regina Coeli karmelitanki otrzymały 1 tys. dolarów, z brukselskiej fundacji „Jezu, ufam Tobie” 3,3 tys. dolarów. „Ta Boża hojność pomnaża naszą ufność i pomaga stawiać czoła trudnościom, których nie brak”⁴¹. Wiosną tego samego roku rozpoczął się remont generalny i adaptacja budynku dla potrzeb życia klauzurowego.

1 sierpnia 1995 r. s. Petra przedstawiła problemy klasztoru ks. Martinowi Obelhör z Fatima–Apostolat (Fulda–Niemcy), ruchu charytatywnego stawiającego sobie za cel zadośćuczynienie za krzywdy wojenne. Trzy tygodnie później m. Maria Jolanta od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi została wezwana do Grabia. Przeorysza wraz z s. Marią Immakulatą od Ducha Świętego i s. Marią Teresą od Jezusa 25 sierpnia udały się tam na rozmowy związane z budową klasztoru. Ks. Martin żywo zainteresował się poczynaniami sióstr w Bornem, a także faktem, że s. Immakulata pisze książki o bł. Edycie Stein. Na początek przysłał klasztorowi w darze rzeźby w drewnie: piękny Krzyż, Pietę, św. Józefa i Matkę Boską Fatimską oraz 2 tys. marek⁴².

13 października 1995 r. biskup skierował pismo do o. generała Camillo Maccise, w którym wyraził zgodę na erekcję klasztoru karmelitanek bosych w Bornem. Aby erygować nowy klasztor, wymagane było ponadto zezwolenie Stolicy Apostolskiej, zgodnie z kanonem 609 §2 *Kodeksem Prawa Kanonicznego*⁴³.

Od połowy stycznia 1996 r. siostry wznowiły przyjazdy do Bornego Sulinowa, aby nadzorować prace budowlane. Ponieważ w koszarowcu panował przenikliwy ziąb, Piotr Wielochowski podarował mniszkom dwa piece akumulacyjne, które pozwoliły na utrzymanie znośnej temperatury w pakamerze i miejscu pracy robotników budowlanych. Karmelitanki korzystały z mieszkania państwa Korkusów, którzy na stałe mieszkali w Szczecinku⁴⁴. Zima okazała się tak mroźna, że w lutym zamarzył wodociąg miejski. Konieczne było przerwanie wszystkich prac budowlanych. Nad bezpieczeństwem budynku i złożonych w nim materiałów budowlanych czuwał, zwłaszcza nocą, Stanisław Suchecki, z którym siostry zawarły umowę o stróżowanie⁴⁵. Mimo to miejscowi złodzieje włamali się, dokonując kradzieży glazury i terakoty złożonej w budynku. Policja borneńska 1 kwietnia poprosiła siostry o przyjazd w celu złożenia zeznań. Policjantom udało się odzyskać większość skradzionych materiałów.

⁴⁰ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

⁴¹ Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie (ASKB), *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Wsparcie finansowe z Karmelu Regina Coeli z fundacji „Jezu, ufam Tobie” z 29.04.1995 r.

⁴² ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Wyjazd sióstr do Grabia, dar od ks. M. Obelhöra z 25.08.1995 r.

⁴³ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.; *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarze*, red. Piotr Majer (Kraków: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2011), 501.

⁴⁴ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Wznowienie przyjazdów do Bornego Sulinowa w celu nadzorowania prac budowlanych z 10.01.1996 r.

⁴⁵ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Przerwanie prac budowlanych z powodu niskiej temperatury z 19.02.1996 r.

22 kwietnia karmelitanki podjęły pierwsze próby zdobycia kamieni na ogrodzenie. W tym celu siostry jeździły po okolicznych wioskach, odwiedzały księży proboszczów oraz wójtów, sondując możliwości zorganizowania zbiórki kamieni polnych. Mimo że pomysł był dobry, nie znalazł odzewu. Dopiero redemptorysta o. Eugeniusz Leśniak postarał się, by młodzież z Technikum Rolniczego w Świątkach nazbierała dwie przyczepy drobnych kamieni⁴⁶. 16 maja mniszki bose zamówiły kraty do okien piwnicznych i parterowych⁴⁷. Pod koniec tego samego miesiąca dzięki odpowiedniemu pozwoleniu, udzielonemu przez władze miasta, wycięto kilka sosen nadmiernie zacieśniających budynek i stanowiących przeszkodę w dalszej planowanej rozbudowie⁴⁸. W pierwszej połowie czerwca zapadła decyzja o zamieszkaniu trzech sióstr w nowym domu w Bornem, ich skład co jakiś czas się zmieniał. Mniszki bose zabrały z Gdyni najpotrzebniejsze sprzęty: parę stolików kuchennych i stołków (niegdyś refektarskich), lodówkę ofiarowaną przez ojców z Drzewiny, trochę naczyń i garnków, trzy materace, kawałki linoleum zdjęte z podłóg w pokojach gościnnych. „Z plebani «szabrujemy» staroświecki, lekko zdezelowany bufecik kuchenny, oraz żelazne szpitalne łóżka. Z zapalem i przejściem szykujemy «cele» do zamieszkania – myjemy okna, uprzątamy ślady wapna, stopy śmieci (...). Najtrudniej pozbyć się pyłu budowlanego, który nieustannie unosi się w powietrzu. Na wprost schodów urządzamy kuchnię”⁴⁹.

W pierwszym dniu sierpnia niespodziewaną wizytę złożył siostronom ks. prałat Zbigniew Regliński, proboszcz parafii Mariackiej w Szczecinku. Przekazał klasztorowi dar pieniężny od parafii z Gwdy Wielkiej i od siebie, na zbiórkę kamienia⁵⁰. 19 czerwca 1996 r. o godzinie 16:00 w prowizorycznej kapliczce ks. Jerzy Stadnik odprawił pierwszą Mszę św. „Uczestniczą w niej nasi pracownicy, a p. Stasio Suchecki służy do Mszy. Homilia zawiera coś z proroctwa – «przekonacie się, że odtąd ten dom będzie inny». Tak jest w istocie, poczynając od prostego faktu, że od tego dnia nie mówimy już «budowa», lecz «klasztor», boć przecież sprawowana jest tam Eucharystia, Liturgia Godzin, i nasza cicha modlitwa w karmelitańskim wymiarze 2 godzin dziennie”⁵¹. W tym samym miesiącu udaje się karmelitankom za bezcen pozyskać ponemiecką dachówkę we wsi Lulewiczki, niezbędną przy remoncie dachu⁵². W listopadzie klasztor uzyskał zgodę na zdjęcie kamienia brukowego z placu za elewatorami zbożowymi przy ul. Orła Białego w Bornem. Zwózka kamieni trwała przez cały listopad. Na początku grudnia 1996 r. w ramach zabezpieczenia budynku zostały założone nowe rury spustowe, a także bardzo istotne izolacje: izolacja pozioma fundamentów w nowych piwni-

⁴⁶ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Poszukiwanie kamienia na mur klauzurowy, pomoc młodzieży w pozyskaniu kamienia z 22.04.1996 r.

⁴⁷ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Zamówienie krat do okien z 16.05.1996 r.

⁴⁸ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Otrzymanie pozwolenia od władz miasta na wycięcie sosen z 20–27.05.1996 r.

⁴⁹ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Zamieszkanie sióstr w remontowanym budynku z 1–15.06.1996 r.

⁵⁰ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Dar pieniężny od parafii z Gwdy Wielkiej z 1.08.1996 r.

⁵¹ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Pierwsza Msza św. z 19.06.1996 r.

⁵² ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Pozyskanie dachówki na remont dachu z 21.08.1996 r.

cach, pionowa dwóch ścian zewnętrznych i przyłącza wodnego. Aby zapobiec stratom ciepła w ciągu zimy, wstawiono drugie drzwi wewnętrzne przy wejściu do domu oraz prowizoryczną ścianę odcinającą strych⁵³.

24 maja 1997 r. miało miejsce jedno z najważniejszych dla sióstr wydarzeń. Został poświęcony Klasztor pw. Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie⁵⁴. Takie wezwanie siostry karmelitanki obrały z uwagi na szczególną przeszłość tego miejsca. „Borne Sulinowo było bazą armii niemieckiej (1935–1945), a później radzieckiej (1945–1992); obie stały się synonimem niewoli, zniszczenia i bezmiaru cierpienia. Dlatego właśnie powierzyłyśmy nasz dom Maryi – Matce Pojednania: Ona wzywa nas do modlitwy o pojednanie: pomiędzy ludźmi i narodami, nade wszystko z Bogiem”⁵⁵. Przed godziną 10:00 wszyscy zgromadzili się przed wejściem, oczekując na przybycie bpa Mariana Gołębiewskiego. Po krótkim powitaniu ordynariusza udano się do kaplicy, gdzie zebranych gości w imieniu zakonu i sióstr powitał o. prowincjał. Następnie zabrał głos ks. Martin z Niemiec (tłumaczyła s. Immakulata od Ducha Świętego), który poprosił o modlitwę za Niemcy i kapłanów niemieckich. Msza św. była bardzo uroczysta, siostry karmelitanki przygotowały najpiękniejsze śpiewy. Na zakończenie uroczystości biskup odczytał błogosławieństwo papieża dla nowego klasztoru, a następnie poświęcił wewnętrzną kaplicę, czyli chór.

Prowadzenie remontu na odległość oraz częste dojazdy z Gdyni stały się dla sióstr bardzo uciążliwe. Gdy parter i pierwsze piętro nadawały się już do zamieszkania, karmelitanki postanowiły zamieszkać w Bornem⁵⁶. W wigilię Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, 14 sierpnia 1997 r., 9 sióstr z Karmelu Matki Bożej Wielkiego Zawierzenia w Gdyni Orłowie rozpoczęło regularne życie zakonne w nowym klasztorze w Bornem Sulinowie. Były to: s. Maria Elżbieta od Trójcy Świętej (Ewa Kolinko) – wikaria, s. Teresa Bernadetta od Jezusa i Maryi (Bernadetta Magnucka) jej zastępczyni, s. Maria Immakulata od Ducha Świętego (Janina Adamska), s. Maria Marta od Wcielenia (Marta Gawlińska), s. Maria Teresa od Jezusa (Teresa Kieniewicz), s. Maria Teresa Benedykta od Krzyża (Mirosława Łanik), s. Maria Renata od Matki Pięknego Miłości (Renata Nowak), s. Maria Weronika od Zranionego Serca Jezusa (Lidia Korycka) oraz s. Maria Beata od Jezusa Eucharystycznego (Beata Matusiak) – profeska czasowa⁵⁷. „Wydawało się nam rzeczą słuszną rozpocząć nowe życie w dniu wyniesienia i chwały Maryi, by odtąd pod Jej opieką i przewodnictwem służyć Panu naszemu i Jego Kościołowi młodej diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej oraz

⁵³ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Uzyskanie zgody na zdjęcie kamienia brukowego z placu za elewatorami w Bornem, założenie nowych rur spustowych z listopada i grudnia 1996 r.

⁵⁴ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

⁵⁵ „Karmel Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie”, dostęp 27.05.2020, www.karmelborne.pl.

⁵⁶ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

⁵⁷ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *Dekret ustanowienia Klasztoru Mniszek Karmelitanek Bosych pw. Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie, Diecezja Koszalińsko-Kołobrzeska z 2.02.1999 r.*

tworzącej się dopiero wspólnocie parafialnej Bornego Sulinowa⁵⁸. „Od tego dnia rytm karmelitański biegnie tu jak w każdym innym Karmelu przy pełnym wymiarze modlitw, pełnym oficjum w chórze, przy zachowaniu ciszy, na tyle oczywiście, na ile jest to możliwe. Póki co jednak nie mamy furty, nie mamy rozmównicy, w której powinna znajdować się krata, a teren klasztoru jest nieogrodzony. Z jednej strony siostry zachowują klauzurę, nie wychodząc poza teren Karmelu, z drugiej – odwiedzane jesteśmy przez prowadzących remont robotników, przez przygodnych turystów i inne osoby, które w normalnych warunkach tak swobodnego dostępu do klasztoru by nie miały⁵⁹.”

Prace remontowe klasztoru postępowały dzięki wielu życzliwym ludziom, bez ich pomocy nie byłoby to możliwe. Pamiętały o siostrach zaprzyjaźnione karmełe, różne instytucje kościelne z Francji, Belgii, Włoch i Niemiec. Wielkim dobrodziejem dla karmelitanek był ks. Martin Obelhör, który wspierał siostry, organizując kwesty w różnych kręgach na rzecz nowego klasztoru. Księża, za zgodą biskupa, przeprowadzali kwesty podczas jesiennych konferencji rejonowych. Wielu spośród księży z dużą otwartością pomogło mniszkom bosym zorganizować kwestę, w której cegiełką były książki s. Immakulaty⁶⁰. Latem tego samego roku rozpoczęto budowę muru klauzururowego.

24 kwietnia 1998 r. s. Elżbieta i s. Teresa przyjechały do bpa ordynariusza celem uzyskania z jego strony poparcia w pozyskaniu kolejnych funduszy. Otrzymały od niego list polecający i podpis na formularzu wniosku o pomoc finansową do instytucji Koch Foundation⁶¹.

Wiosną 1998 r. udało się dobudować wejście do klasztoru, czyli furtę. „Najważniejszą i najpilniejszą sprawą jest dla nas zamknięcie klauzury. Dzięki Bożej pomocy i hojności wielu udało się nam dobudować skromną furtę i kończymy już ogradzanie terenu: mur jest solidny, ale ma też swoją urodę. Bramy są już zamówione, tak więc jesienią będziemy mogły założyć pierwsze kraty i prosić Ojca świętego o prawne erygowanie klasztoru. Wydaje się, że do tego czasu uda się zakończyć dobudowę głównego wejścia i poszerzenie klatki schodowej; marzy się nam nad nią niewielka sygnaturka, by nasz koszarowiec nabrał nieco bardziej sakralnego wyglądu⁶². Od lata tego samego roku trwały prace przy dobudowie wieży i poszerzaniu klatki schodowej⁶³. 29 września do klasztoru dotarły z Sokółki długo oczekiwane okna na wieżę. Mimo że ukończono zbrojenie ostatniego stropu na wieży, nie można było go zalać z powodu niskiej temperatury, stało się to możliwe dopiero w połowie grudnia dzięki nadejściu

⁵⁸ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Uzyskanie zgody na zdjęcie kamienia brukowego z placu za elewatorami w Bornem, założenie nowych rur. Rozpoczęcie regularnego życia w klasztorze z 14.08.1997 r.

⁵⁹ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

⁶⁰ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

⁶¹ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Wizyta sióstr, złożona biskupowi M. Gołębiewskiemu z 24.04.1998 r.

⁶² AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List s. Marii Elżbiety od Trójcy Świętej do księży diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej* z 1.09.1998 r.

⁶³ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Budowa wieży i poszerzanie klatki schodowej z 25.07.1998 r.

upragnionej odwilży⁶⁴. W listopadzie ukończono również budowę kamiennego muru klasztornego, o wysokości 2,5 m, na długości około 500 mb, okalającego przyległy do klasztoru teren.

Na mocy Reskryptu Kongregacji dla Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, wydanego 10 grudnia 1998 r., bp ordynariusz Marian Gołębiewski 2 lutego 1999 r. erygował Klasztor Mniszek Bosych pw. Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie, w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, „z wszystkimi przywilejami i duchowymi łaskami, z których tenże Zakon korzysta z mocy Prawa Kanonicznego i nadań Stolicy Apostolskiej”⁶⁵. Od tego dnia klasztor posiada pełną autonomię. Jednocześnie biskup udzielił zezwolenia *in perpetuum* z klasztoru w Gdyni Orłowie do fundacji w Bornem Sulinowie tym siostrom, które zamieszkały w klasztorze 14 sierpnia 1997 r.⁶⁶ „Erygując Klasztor Mniszek Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie, czynię to z radością i w duchu odpowiedzialności za Kościół partykularny, jakim jest Diecezja Koszalińsko-Kołobrzeska, który w swojej działalności duszpasterskiej i administracyjnej potrzebuje ogromnego wsparcia modlitewnego. Takiego wsparcia oczekujemy od Sióstr Karmelitanek, jako zakonu kontemplacyjnego i będziemy się starać o to, aby Siostry to zadanie mogły swobodnie wypełniać, bez nadmiernej troski o utrzymanie klasztoru i Sióstr w nim przebywających”⁶⁷. W kronice klasztoru zanotowano: „Eucharystia dziś sprawowana gromadzi naszą dziesiątkę i aż ośmiu kapłanów pod przewodnictwem biskupa diecezji. N. Ojcu Prowincjałowi towarzyszy o. Tadeusz Kujalowicz jako delegat do spraw mniszek i o. Ryszard z Zamartego. Zaprosiliśmy też ks. Targosza i ks. prałata Reglińskiego, są także ks. kapelan Klawczyński i ks. proboszcz Stadnik. Ornaty dapożyczamy z parafii, a i tak nie starcza dla wszystkich. Msza św. sprawowana jest bardzo uroczyście, śpiewy zostały starannie dobrane i przećwiczone. Po homilii biskup odczytuje dekret erekcyjny, który nas głęboko porusza. To nie jest suchy dokument prawa, lecz świadectwo troski i miłości, jakimi jesteśmy otoczone”⁶⁸.

W 1998 r., dzięki poparciu bpa Mariana Gołębiewskiego, karmelitanki otrzymały od międzynarodowej organizacji katolickiej Pomoc Kościołowi *Kirche in Not*⁶⁹ 15 tys.

⁶⁴ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Przerwanie prac budowlanych dotyczących wieży z listopada i grudnia 1998 r.

⁶⁵ AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *Dekret ustanowienia Klasztoru Mniszek Karmelitanek Bosych pw. Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie, Diecezja Koszalińsko-Kołobrzeska* z 2.02.1999 r.

⁶⁶ AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *Dekret ustanowienia Klasztoru Mniszek Karmelitanek Bosych pw. Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie, Diecezja Koszalińsko-Kołobrzeska* z 2.02.1999 r.

⁶⁷ AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *Dekret ustanowienia Klasztoru Mniszek Karmelitanek Bosych pw. Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie, Diecezja Koszalińsko-Kołobrzeska* z 2.02.1999 r.

⁶⁸ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Erygowanie klasztoru z 2.02.1999 r.

⁶⁹ Ingeborg Fackler, „Kirche in Not”, w: *Ostpriesterhilfe*, t. 5 (Freiburg–Basel–Wien, 2006), kol. 1492–1493.

marek na zakup samochodu Skoda Felicia Combi⁷⁰. 19 marca 1999 r., w uroczystość św. Józefa, przyniósł siostronom wielką radość. Instytucja Koch Foundation przyznała klasztorowi 20 tys. dolarów⁷¹. W czerwcu tego samego roku rozpoczęto dobudowę kaplicy i części gościnnej. Nowe skrzydło klasztoru powstało w następnym roku, jednocześnie od razu podjęto się jego prac wykończeniowych.

Od początku 2000 r. klasztor przygotowywał się do uroczystego jubileuszu 50-lecia ślubów s. Marii Immakulaty od Ducha Świętego, który przypadał na dzień 11 lutego. Jednak ze względu na licznie zapowiadających się gości uroczystość przeniesiono na sobotę 12 lutego. Z powodu braku kaplicy uroczysta Eucharystia odbyła się w kościele parafialnym. Przy ołtarzu zgromadziło się piętnastu kapłanów, a głównym celebransem był o. prowincjał Mariusz Jaszczyszyn. „Kościół prawie pełen, my zajęliśmy miejsce na chórze, przy organach. S. Immakulata siedzi przy przystrojonym klęczniku, towarzyszy jej siedząca opodal s. Teresa (...) o. Tadeusz głosi homilię, w której przedstawia różnorodność posługi – służby s. Immakulaty w zakonie. Wzruszający jest sam moment odnowienia ślubów przez Jubilatkę. Po Eucharystii siostra staje w holu, gdzie doznaje «oblężenia» przez gości cisnących się z kwiatami, prezentami, życzeniami, uściskami”⁷².

W maju 2000 r. w nowej kaplicy wstawiono okna, położono posadzkę, którą ofiarowała firma włoska. Udało się urządzić pokoje gościnne, aby mogły służyć tym, którzy szukają ciszy, skupienia i modlitwy. Kolejnym krokiem było przygotowanie cel dla postulantek i osobnej salki na spotkania nowicjatu. Ostatnim etapem prac wykończeniowych w kaplicy było malowanie, wstawianie drzwi, przygotowanie miejsca na tabernakulum. Pod koniec roku jubileuszowej kaplica była niemal gotowa, brakowało jeszcze ławek, ołtarza, tabernakulum (jedno i drugie siostry miały tymczasowe), stacji drogi krzyżowej. W grudniu, niedługo przed Bożym Narodzeniem, po długim oczekiwaniu do klasztoru dotarł dzwon zwołujący mniszki na wspólną Eucharystię i nieszpory. Największą oraz konieczną inwestycją w tym samym roku było ocieplenie nowej części, ze względu na cienkie ściany i oszczędność ogrzewania.

Od Bożego Narodzenia 2000 r. kaplica mogła już służyć mieszkańcom Bornego oraz gościom klasztoru, księżom i siostronom zakonnym przyjeżdżającym odprawić swoje dni skupienia, a także młodym ludziom rozeznającym swoje powołanie⁷³.

2001 r. miał być dla karmelitanek niejako rokiem szabatowym, oddanym Chrystusowi, siostry nie planowały większych inwestycji. Remont dachu, adaptację poddasza, ocieplenie domu, zrobienie elewacji odłożono na przynajmniej rok. „Sprawy budowlane, jakkolwiek absorbujące, pozostają zawsze na drugim planie wobec tego, co stanowi istotę naszego życia. Odczuwamy potrzebę zatrzymania się, by obejmując spojrzeniem to, co za nami i to, co przed nami, z większą swobodą wypowiedzieć Panu nasze dzięk-

⁷⁰ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

⁷¹ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Koch Foundation przyznała pomoc finansową z 19.03.1999 r.

⁷² ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Jubileusz 50-lecia ślubów s. Immakulaty z 12.02.2000 r.

⁷³ AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębiewskiego* z 22.12.2000 r.; AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębiewskiego* z 11.10.2001 r.

czynienie. Pan prowadził nas i wspomagał w trudach (trwających 6 lat) robót budowlanych i remontowych; wierzymy, że będzie z nami także w czasie wytchnienia, kiedy zaprasza nas; «pójdźcie na osobność i odpocznijcie nieco»⁷⁴.

21 czerwca tego roku przyniósł siostronom bolesne wieści. W wypadku samochodowym zginęły dwie siostry karmelitanki z Orłowa, tj. s. Maria i s. Stanisława, które uczestniczyły w przygotowaniu fundacji, wielokrotnie przyjeżdżając do Bornego Sulinowa.

Najważniejszym wydarzeniem 2001 r. było poświęcenie kaplicy i błogosławieństwo ołtarza, które miało miejsce 6 października. Do koncelebry stanęło jedenastu kapłanów pod przewodnictwem bpa Mariana Gołębiewskiego. W uroczystości uczestniczyli goście, przyjaciele klasztoru oraz ci, którzy przyczynili się do powstania kaplicy. Kaplicę, podobnie jak klasztor, mniszki bose poświęciły Maryi, Matce Pojednania, której święto siostry obchodzą 1 stycznia, w uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki⁷⁵.

Wiosną 2002 r. rozpoczęto odkładany kapitalny remont dachu. Zimą silne wiatry i obfite opady śniegu spowodowały wiele szkód, dlatego też prace na dachu stały się pilną sprawą. Żeby można było rozpocząć roboty, trzeba było postawić rusztowania, ocieplić i wytynkować wieżę, założyć instalację odgromową, system odprowadzający deszczówkę. Przez wiele miesięcy towarzyszył siostronom rozgardiasz oraz hałasy prac budowlanych. Latem radość sprawiła mniszkom wizyta karmelitanek z Orłowa, więź z macierzystym gniazdem pozostaje bliska i bardzo serdeczna. W pierwszych dniach września podczas gwałtownej ulewy woda wlała się do piwnic klasztoru, osuszanie zamokłych pomieszczeń trwało bardzo długo. Nie było to pierwsze zalanie, pojawiła się więc konieczność założenia nowej kanalizacji burzowej w celu trwałego zabezpieczenia domu zakonnego. Był to nieplanowany wydatek w budżecie⁷⁶.

W kolejnym roku trwały prace związane z adaptacją poddasza: ocieplenie dachu, stawianie ścianek działowych, kładzenie podłóg, montaż drzwi, grzejników oraz wykończenie łazienek. Siostry miały nadzieję, że pod koniec roku uda im się zamieszkać w nowych celach⁷⁷. Ten długo oczekiwany moment przeprowadzki na poddasze nastąpił 30 stycznia 2004 r. Wiele radości sprawiło mniszkom otrzymanie w pierwszych dniach marca figury św. Józefa – był to dar księży z diecezji katowickiej. Pieniądze na jej zakup zebrano podczas spontanicznej kwesty, którą zorganizowała wśród znajomych księży przyjaciółka s. Elżbiety pracująca w kurii. W kwietniu tego samego roku ruszyły przygotowania do położenia elewacji na całym budynku klasztornym. 1 maja ukończono prace, ściany zostały pokryte tynkiem, pozostały tylko do zrobienia ościerza, wklejenie opasek okiennych i malowanie. Farbę elewacyjną podarowała

⁷⁴ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębiewskiego*, Wielkanoc 2001.

⁷⁵ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębiewskiego* z 7.12.2001 r.

⁷⁶ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębiewskiego*, Boże Narodzenie 2002.

⁷⁷ AKB, Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009, HŻ 25, *List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębiewskiego*, Boże Narodzenie 2002.

firma STO, choć w grę wchodziła niebagatelna kwota 8,5 tys. zł. 29 czerwca 2004 r., w dniu świętych Piotra i Pawła, odbyła się pierwsza wizytacja klasztoru w Bornem Sulinowie przeprowadzona przez o. prowincjała Mariusza Jaszczyszyna. W Wigilię Bożego Narodzenia, dzięki pośrednictwu ks. Jana Droba (ekonoma Konferencji Episkopatu Polski), siostry otrzymały kolejny dar – maszynę do szycia ufundowaną przez *Kirche in Not*⁷⁸.

Ważnym dla sióstr wydarzeniem była wizyta o. generała zakonu 18 stycznia 2005 r. W kronice klasztoru zapisano: „Dziś od rana oczekujemy na ojcowską wizytę N.O. Generała Zakonu. O. Luis Arostegui Gamboa przybywa wraz z towarzyszącym mu w roli przewodnika i tłumacza o. Sergiuszem w samo południe, gdy wspólnota gromadzi się w chórze na modlitwie. Nasza Matka podejmuje gości w pokoju przy kole i swobodnie rozmawia z nimi w języku słonecznej Italii. Okazuje się, że Nasz Ojciec włada nim bardzo biegle. Sam jest Hiszpanem (Baskiem), jednak już do końca wizyty pozostajemy w kręgu języka włoskiego, skoro Nasza Matka i s. Elżbieta władają nim dobrze”⁷⁹.

W lutym tego samego roku francuska fundacja wspierająca klasztory kontemplacyjne przyznała karmelitankom pomoc finansową w wysokości 5 tys. euro. Natomiast Biuro Pomocy Kościołowi Katolickiemu w Centralnej i Wschodniej Europie przy Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych przydzieliło klasztorowi kwotę 10 tys. dolarów. Dzięki temu darowi, pieniądzom od Jaacquesa Kaysera (12 tys. zł) oraz kwocie zbieranej ze sprzedaży książek s. Immakulaty powstał kapitał około 50 tys. zł, stanowiący fundusz budowlany, na który siostry założyły specjalną lokatę w banku⁸⁰. Rozpoczęto rozmowy nad ostateczną wersją rozbudowy, dotyczącą ostatniego już etapu prac budowlanych. Nowe, prawe skrzydło domu miało zawierać: w piwnicach – garaż, nową kotłownię i pomieszczenia gospodarcze, na parterze – refektarz i pomieszczenia infirmeryjne (dla chorej siostry), na piętrze – bibliotekę i przeorat, na poddaszu – trzy nowe pracownie oraz drugą klatkę schodową⁸¹. W czerwcu rozpoczęto jego budowę. „16 września 2005 roku przychodzi wiadomość z Kolonii – kard. Meissner przyznał nam 10 tys. euro na cele budowlane. To odpowiedź św. Józefa na nowennę, którą dopiero co odprawiłyśmy w intencji naszych potrzeb materialnych związanych z budową. Niezawodny Przyjaciół i Opiekun (...). Wszystkie jesteśmy poruszone i pełne wdzięczności”⁸². Do końca tego roku ukończono budowę nowego skrzydła klasztoru, a dach pokryto folią. Natomiast od stycznia 2006 r. rozpoczęły się prace

⁷⁸ AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołbiewskiego*, Boże Narodzenie 2002.

⁷⁹ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Wizyta Generała Zakonu w klasztorze w Bornem Sulinowie z 18.01.2005 r.

⁸⁰ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Pomoc finansowa od francuskiej fundacji, od Biura Pomocy Kościołowi Katolickiemu w Centralnej i Wschodniej Europie z 19.02.2005 r.

⁸¹ APA, Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.

⁸² ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Pomoc finansowa z Kolonii od kard. Meissnera z 16.09.2005 r.

wykończeniowe, które zakończono w pierwszych miesiącach kolejnego roku⁸³. Przez cały 2007 r. trwały prace wykończeniowe prawej części poddasza, wcześniej odgrodzonej płytą, które zakończyły się w czerwcu kolejnego roku. Dla klasztoru nastał spokojny czas odpoczynku od wszelkich remontów, po blisko piętnastu latach.

Zgodnie z numerem 207. *Reguł i Konstytucji Mniszek Bosych Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel* z 1991 r. oraz w oparciu o instrukcję o życiu kontemplacyjnym i klauzurze mniszek *Verbi Sponsa* z 13 maja 1999 r.⁸⁴ przeorysza klasztoru s. Maria Beata od Jezusa Eucharystycznego zwróciła się z pisemną prośbą do bpa diecezjalnego Edwarda Dajczaka o założenie klauzury papieskiej w borneńskim klasztorze wraz z opisem klauzury, w którym przedstawiono przebieg linii klauzury na terenie całej posesji, w tym budynku klasztoru, oraz przebieg linii klauzury na parterze i piętrze budynku klasztorowego⁸⁵. Dokonało się to 23 sierpnia 2009 r. Bp Dajczak ustanowił dekretem klauzurę papieską w klasztorze mniszek bosych w Bornem Sulinowie⁸⁶.

Jesienią siostry podjęły się modernizacji systemu grzewczego. Dotychczasowe ogrzewanie olejowe stawało się coraz droższe i trudniejsze do utrzymania. Karmelitanki poszukiwały alternatywnych form. W klasztorze było miejsce na ewentualną nową kotłownię. Ostatecznie podjęto decyzję o wprowadzeniu pomp ciepła w systemie woda–woda. W tym celu zrobiono odwierty w jarze za domem. Na 56 m dotarto do wody, tam też został zamontowany system pomp ciepła. Przy tej okazji klasztor ma własną wodę pitną. Prace trwały do wiosny 2010 r. W bardzo znaczący sposób zmalały opłaty za ogrzewanie, które jako najwyższe spośród kosztów utrzymania klasztoru stanowiły największą troskę. Obok bardzo konkretnych działań budowlanych płynęło nieustannie karmelitańskie życie „w przyjaźni z Chrystusem i zażyłości z Najświętszą Maryją Panną, życie, w którym modlitwa i ofiara z siebie splatają się w jedno z wielką miłością do Kościoła”⁸⁷.

14 sierpnia 2012 r. karmelitanki z Bornego Sulinowa świętowały 15. rocznicę rozpoczęcia regularnego życia zakonnego w Karmelu Maryi Matki Pojednania. Mszy św. dziękczynnej w klasztornej kaplicy przewodniczył bp koszalińsko-kołobrzeski Edward

⁸³ ASKB, *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Rozpoczęły się prace wykończeniowe prawego skrzydła klasztoru z 5.01.2006 r.

⁸⁴ Kongregacja Instytutów życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń życia Apostolskiego, „*Verbi Sponsa*”. *Instrukcja o życiu kontemplacyjnym i klauzurze mniszek* (Poznań: Pallottinum, 1999); Monika Menke, „Klauzura mniszek po Konstytucji Apostolskiej «Vultum Dei Quaerere»”, *Kościół i Prawo* 6, 1 (2017): 91–114, dostęp 1.06.2020, DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip.2017.6.1-7>.

⁸⁵ AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *List s. Marii Beaty od Jezusa Eucharystycznego do biskupa Edwarda Dajczaka* z 19.08.2009 r.

⁸⁶ AKB, *Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009*, HŻ 25, *Dekret Ustanowienia Klauzury Papieskiej w Klasztorze Sióstr Karmelitanek Bosych Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie* z 23.08.2009 r.

⁸⁷ *Reguła i Konstytucje Mniszek Bosych Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel przystosowane według wskazań Soboru Watykańskiego II i norm obowiązującego prawa kanonicznego, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1991 roku* (Kraków, 1994); Marek Saj, „Najnowsze wskazania Stolicy Apostolskiej odnośnie do życia konsekrowanego”, w: *Życie konsekrowane znakiem wiarygodności Kościoła*, red. Andrzej Dudek, Robert Kantor, *Lumen Gentium* 2 (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, 2016), 105–132.

Dajczak. Od piętnastu lat karmelitanki z Bornego zanoszą nieustanne modlitwy nie tylko w indywidualnych intencjach powierzanych siostram, ale także w tych ogólnodiecezjalnych, i razem ze słupekimi klaryskami spinają „modlitewną klamrą” całą diecezję. Tutejszy Karmel cieszy się też dużą popularnością wśród ludzi szukających wyciszenia i miejsca odosobnienia. W 2012 r. wspólnota klasztorna w Bornem Sulinowie liczyła 16 sióstr⁸⁸. Rocznica karmelitanek w Bornem wpisała się w 40. rocznicę istnienia diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, a zarazem w wielki jubileusz 400. rocznicy przybycia do Polski pierwszych karmelitanek bosych z Belgii i 450. rocznicy powstania Karmelu reformowanego.

20 kwietnia 2015 r. rozpoczęły się prace na dachu przy wymianie dachówek. Remont zakończył się 13 sierpnia⁸⁹. Łagodna zima 2015 r. pozwoliła na podjęcie prac remontowych drogi dojazdowej do klasztoru i ronda. Zakupiona granitowa kostka zastąpiła stary, poradziecki jeszcze asfalt, który był mocno zniszczony i pełen dziur. W ciągu trzech tygodni udało się zrobić drogę, rondo i kilka pomniejszych prac. Na wiosnę 2016 r. figura Jezusa Miłosiernego, czekająca w domu od jesieni, stanęła w ogrodzie na nowym, kamiennym postumencie⁹⁰.

W niedzielę 13 sierpnia 2017 r. uroczystą Eucharystią celebrowaną przez bpa koszalińsko-kołobrzeskiego Edwarda Dajczaka Karmel w Bornem Sulinowie obchodził 20. rocznicę powstania. Tak oto siostry wspominają swoje świętowanie: „Autobus z dziewięcioma siostrami z gdyńskiego Karmelu, wypakowany po brzegi hojną wyprawą rodzimej wspólnoty, dotarł do Bornego w wigilię Uroczystości Matki Bożej Wniebowziętej – 14 sierpnia. Zanim rozpoczęło się wypakowywanie, osvajanie z domem, z nową sytuacją, siostry poszły do chóru, by tam odśpiewać nieszpory. W dłonie Maryi złożyły nie tylko te pierwsze kroki wyznaczające nowy początek, ale cały borneński Karmel już wtedy poświęcony Maryi – Matce Pojednania... Częstokroć, gdy zbliża się rocznica naszego przyjazdu, powracamy do lektury naszej kroniki opisującej te dni i pierwsze lata”⁹¹. Z fundacyjnej grupy pozostało w Bornem 5 sióstr: dwie powróciły do rodzimego klasztoru w Gdyni, a dwie zmarły: s. M. Immakulata od Ducha Świętego i s. M. Teresa od Jezusa. Jedenaście kolejnych wstąpiło już do Karmelu w Bornem.

W 2018 r. udało się siostram, w większości dzięki wsparciu darczyńców, zrealizować kolejne inwestycje: część gościnna, furta i rozmównice otrzymały szczelne drzwi, kraty drewniane zastąpiono metalowymi, niektóre pokoje gościnne doczekały się docelowych mebli i nowych rolet. Dom wzbogacił się o nową kuchenkę i pralki, bo stare, używane od początku, wysłużyły się już przez te dwadzieścia lat⁹².

⁸⁸ Kap, „Borne Sulinowo: 15 lat Karmelu Maryi Matki Pojednania”, dostęp 1.06.2020, <https://ekai.pl/borne-sulinowo-lat-karmelu-maryi-matki-pojednania>.

⁸⁹ APA, Karmel Maryi Matki Pojednania Borne Sulinowo, Boże Narodzenie 2015.

⁹⁰ APA, Karmel Maryi Matki Pojednania Borne Sulinowo, Wielkanoc 2016.

⁹¹ Siostry karmelitanki borse, „20 lat Karmelu w Bornem Sulinowie 1997–14 sierpnia–2017”, dostęp 1.06.2020, <http://karmelborne.pl/2017/08/4529>.

⁹² APA, Karmel Maryi Matki Pojednania – Borne Sulinowo, Boże Narodzenie 2018.

Zakończenie

Przez kilkanaście lat trwały prace budowlane, mniszki musiały zmagać się z wieloma trudnościami i niedogodnościami, by móc ostatecznie sfinalizować swoje zamierzenia. Nie zabrakło dobroczyńców i ofiarodawców, dzięki którym można było doprowadzić sprawę do końcowego, obecnego stanu. Nie ulega wątpliwości, że wspólnota podjęła się ogromnego zadania. Egzystencja karmelitanek bosych opierała się na nieustannym zawierzeniu Opatrzności. Niejednokrotnie z braku środków finansowych siostry powinny sobie powiedzieć „koniec” i przerwać remont. Jednak wszystkie sprawy powoli finalizowały się, Panu Bogu wiadomym sposobem. Święta Teresa od Jezusa, gdy zakładała swoje klasztory, mówiła tak: „Teresa i trzy dukaty w kieszeni – to nic, ale Teresa, Pan Bóg i trzy dukaty – to wszystko!”, a gdy w jakiejś kryzysowej sytuacji uskarżała się Panu Jezusowi na brak pieniędzy, usłyszała w odpowiedzi te słowa: „Ty staraj się o moje sprawy, a już Ja postaram się o twoje”⁹³. Wspólnota z Bornego Sulinowa wierzyła w to rozwiązanie. Mniszki bose, śpiewając w chórze *Veni Sancte Spiritus*, proszą o Jego stałą obecność i światło. W cichej modlitwie powierzają siebie Panu i Jego Matce swój nowy dom i życie. Obecność klasztoru w mieście bez cywilnych tradycji pomaga mieszkańcom zakorzenić się w nowym miejscu. Siostry, niewidoczne w życiu codziennym miasta, są gwarantem stabilizacji budowanej na najlepszym z fundamentów – na Jezusie Chrystusie. Historia tego domu modlitwy, osobistych i wspólnotowych poszukiwań karmelitanek, zmagania i radości wpisuje się w wielką historię Karmelu w Polsce, Karmelu w świecie, historię zbawienia pisaną miłosierną dłonią Zbawiciela⁹⁴.

Bibliografia

- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
Dekret ustanowienia Klasztoru Mniszek Karmelitanek Bosych pw. Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie, Diecezja Koszalińsko-Kołobrzeska z 2.02.1999 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
Dekret Ustanowienia Klauzury Papieskiej w Klasztorze Sióstr Karmelitanek Bosych Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie z 23.08.2009 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List biskupa C. Domina do przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi z 10.09.1993 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List biskupa C. Domina do przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi z 5.09.1994 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List biskupa C. Domina do przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi z 13.10.1994 r.

⁹³ APA, Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.

⁹⁴ Siostry karmelitanki bose, „20 lat Karmelu w Bornem Sulinowie 1997–14 sierpnia–2017”.

- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina z 5.10.1993 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina z 28.08.1994 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina z 6.09.1994 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List przeoryszy m. Marii Jolanty od Najświętszych Serc Jezusa i Maryi do biskupa C. Domina z 12.03.1995 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List s. Marii Elżbiety od Trójcy Świętej do księży diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej z 1.09.1998 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List s. Marii Beaty od Jezusa Eucharystycznego do biskupa Edwarda Dajaczka z 19.08.2009 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębińskiego z 22.12.2000 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębińskiego z 11.10.2001 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębińskiego, Wielkanoc 2001.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębińskiego z 7.12.2001 r.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
List s. Teresy Bernadetty od Jezusa i Maryi do biskupa Mariana Gołębińskiego, Boże Narodzenie 2002.
- Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie. Segregator Zakony Żeńskie 1995–2009. HŻ 25.
Pismo polecające biskupa C. Domina dot. Pomocy dla nowo-tworzonego klasztoru kontemplacyjnego Sióstr Karmelitanek Bosych.
- Archiwum Prywatne Autora. Karmel Maryi Matki Pojednania Borne Sulinowo, Boże Narodzenie 2015.
- Archiwum Prywatne Autora. Karmel Maryi Matki Pojednania Borne Sulinowo, Boże Narodzenie 2018.
- Archiwum Prywatne Autora. Karmel Maryi Matki Pojednania Borne Sulinowo, Wielkanoc 2016.
- Archiwum Prywatne Autora. Wywiad z s. Marią Elżbietą od Trójcy Świętej z 20.07.2011 r.
- Archiwum Prywatne Autora. Wywiad z s. Teresą Bernadettą od Jezusa i Maryi z 30.05.2010 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Budowa wieży i poszerzanie klatki schodowej z 25.07.1998 r.

- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Czwarte wybory Zarządu w klasztorze z 31.01.2008 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Dar pieniężny od parafii z Gwdy Wielkiej z 1.08.1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*, Erygowanie klasztoru z 2.02.1999 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Jubileusz 50-lecia ślubów s. Immakulaty z 12.02.2000 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Koch Foundation przyznała pomoc finansową z 19.03.1999 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Otrzymanie pozwolenia od władz miasta na wycięcie sosen z 20–27.05.1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Pierwsza Msza św. z 19.06.1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Pomoc finansowa od francuskiej fundacji, od Biura Pomocy Kościołowi Katolickiemu w Centralnej i Wschodniej Europie z 19.02.2005 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Pomoc finansowa z Kolonii od kard. Meissnera z 16.09.2005 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Poszukiwanie kamienia na mur klauzurowy, pomoc młodzieży w pozyskaniu kamienia z 22.04.1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Pozyskanie dachówki na remont dachu z 21.08.1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Przerwanie prac budowlanych dotyczących wieży z listopada i grudnia 1998 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Przerwanie prac budowlanych z powodu niskiej temperatury z 19.02.1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Rozpoczęły się prace wykończeniowe prawego skrzydła klasztoru z 5.01.2006 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Uzyskanie zgody na zdjęcie kamienia brukowego z placu za elewatorami w Bornem, założenie nowych rur, Rozpoczęcie regularnego życia w klasztorze z 14.08.1997 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Uzyskanie zgody na zdjęcie kamienia brukowego z placu za elewatorami w Bornem, założenie nowych rur spustowych z listopada i grudnia 1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Wizyta Generała Zakonu w klasztorze w Bornem Sulinowie z 18.01.2005 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Wizyta sióstr, złożona biskupowi M. Gołębiewskiemu z 24.04.1998 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Wsparcie finansowe z Karmelu Regina Coeli z fundacji „Jezu, ufam Tobie” z 29.04.1995 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Wznowienie przyjazdów do Bornego Sulinowa w celu nadzorowania prac budowlanych z 10.01.1996 r.

- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Wyjazd sióstr do Grabia, dar od ks. M. Obelhöra z 25.08.1995 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Zamieszkanie sióstr w remontowanym budynku z 1–15.06.1996 r.
- Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie. *Kronika Sióstr Karmelitanek Bosych*. Zamówienie krat do okien z 16.05.1996 r.
- „Borne Sulinowo”. Dostęp 27.05.2020. www.bornesulinowo.pl.
- Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarze*, red. Piotr Majer. Kraków: Wolter Kluwer Polska Sp. z o.o., 2011.
- Fackler, Ingeborg. „Kirche in Not”. W: *Ostpriesterhilfe*. T. 5. (kol. 1492–1493). Freiburg–Basel–Wien, 2006.
- Gil, Czesław. *Historia karmelu terezańskiego*. Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 2002.
- Gil, Czesław. *Karmelitanki Bose w Polsce*. Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 2011.
- Hillengass, E. „Renovabis”. W: *Lexikon für Theologie und Kirche*. T. 8 (kol. 1110). Freiburg–Basel–Wien: Herder, 2006.
- Kap. „Borne Sulinowo: 15 lat Karmelu Maryi Matki Pojednania”. Dostęp 1.06.2020. <https://ekai.pl/borne-sulinowo-lat-karmelu-maryi-matki-pojednania>.
- „Karmel Maryi Matki Pojednania w Bornem Sulinowie”. Dostęp 27.05.2020. www.karmelborne.pl.
- Kongregacja Instytutów życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń życia Apostolskiego. „*Verbi Sponsa*”. *Instrukcja o życiu kontemplacyjnym i klauzurze mniszek*. Poznań: Pallottinum, 1999.
- Koryś, Zdzisław. „Osadnicy ostatniej dekady”. *Inspiracje* 6 (2000): 21–28.
- Macca, Valentino. *Duch i Historia Zakonu Karmelitów Bosych*. Kraków: Kuria Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych, 1998.
- Menke, Monika. „Klauzura mniszek po Konstytucji Apostolskiej «Vultum Dei Quaerere»”. *Kościół i Prawo* 6, 1 (2017): 91–114. Dostęp 1.06.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip.2017.6.1-7>.
- Przybylski, Andrzej. *Działalność edukacyjna i myśl pedagogiczna św. Edyty Stein*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2007.
- Reguła i Konstytucje Mniszek Bosych Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel przystosowane według wskazań Soboru Watykańskiego II i norm obowiązującego prawa kanonicznego, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1991 roku*. Kraków, 1994.
- Saj, Marek. „Najnowsze wskazania Stolicy Apostolskiej odnośnie do życia konsekrowanego”. W: *Życie konsekrowane znakiem wiarygodności Kościoła*, red. Andrzej Dudek, Robert Kantor. *Lumen Gentium* 2, 105–132. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, 2016.
- Siostry karmelitanki bose. „20 lat Karmelu w Bornem Sulinowie 1997–14 sierpnia 2017”. Dostęp 1.06.2020. <http://karmelborne.pl/2017/08/4529>.
- Wanat, Józef. *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*. Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 1979.
- Zwyczajnik Klasztoru Sióstr Karmelitanek Bosych w Bornem Sulinowie*.

Streszczenie

Od III w. rozwinął się w Kościele ruch eremicki, który dał początek stanowi zakonnemu, a jego rozkwit przypadł na schyłek XI w. i objął XII w. Historia Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel rozpoczyna się w XII w. w Palestynie. Drugi Zakon Karmelitański, czyli żeńską jego gałąź, powołał do życia papież Mikołaj V bullą *Cum nulla fidelium* z 7 października 1452 r. W 1605 r. zapadła decyzja o założeniu klasztoru karmelitów bosych w Polsce. Pod koniec tego samego roku przybyli do Krakowa pierwsi zakonnicy (Włosi i Hiszpanie). Karmelitanki bose przybyły do Polski w 1612 r. z inicjatywy współbraci zakonnych. Artykuł opisuje początki i fundację Klasztoru pw. Maryi Matki Pojednania Mniszek Bosych Zakonu NMP z Góry Karmel w Bornem Sulinowie. Przez kilkanaście lat trwały prace budowlane, mniszki musiały zmagać się z wieloma trudnościami i niedogodnościami, by móc ostatecznie sfinalizować swoje zamierzenia. Karmelitanki wspierają diecezję koszalińsko-kołobrzeską modlitwą i pracą. Inną formą posługi jest stworzenie i otwarcie przestrzeni modlitwy dla wszystkich poszukujących odnowienia czy pogłębienia kontaktu z Bogiem.

Słowa kluczowe: Karmel, karmelitanki, Zakon Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel, Borne Sulinowo, zakony żeńskie

Abstract

THE BEGINNINGS AND FOUNDATION OF MONASTERY OF MARY MOTHER OF RECONCILIATION OF THE BARE NUNS FROM THE ORDER OF THE VIRGIN MARY FROM MOUNT CARMEL IN BORNE SULINOWO IN THE YEARS

From the third century, the Hermit movement developed in the Church, which gave rise to the monastic state, and flourished at the end of the 11th century and embraced the 12th century. The history of the Order of the Blessed Virgin Mary of Mount Carmel begins in the 12th century in Palestine. The Second Carmelite Order, which is its female branch, was founded by Pope Nicholas V bullum *Cum nulla fidelium* of October 7, 1452. In 1605 a decision was made to establish a monastery of Bare Carmelites in Poland. At the end of the same year, the first monks (Italians and Spaniards) came to Krakow (Kraków). Bare Carmelites came to Poland in 1612 on the initiative of religious confreres. The article describes the beginnings and foundation of the Monastery of Mary Mother of Reconciliation of the Blessed Nuns of the Blessed Virgin Mary from Mount Carmel in Borne Sulinowo. The construction works lasted for several years, the nuns had to deal with many difficulties and inconveniences in order to finalize their intentions. Carmelite nuns support the Koszalin-Kołobrzeg (Kołobrzeg) Diocese with prayer and work. Another form of ministry is to create and open a space of prayer for everyone seeking renewal or deepening contact with God.

Keywords: Carmel, Carmelite, The Order of the Virgin Mary from Mount Carmel, Borne Sulinowo, female religious orders